

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ โดยมีทัศนคติความเชื่อที่ว่าชายมีอำนาจเหนือกว่าหญิงผู้ถูกระทำส่วนใหญ่จึงเป็นเด็กและสตรี ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นความรุนแรงต่อร่างกาย จิตใจ และเพศ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน เดิมสังคมมองว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องภายในครอบครัวบุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ต่อมา เมื่อมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นการเปลี่ยนแนวคิดแบบเดิมที่เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องภายในครอบครัวบุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว เป็นปัญหาสังคมที่ทุกคนต้องช่วยกันแก้ไข เปลี่ยนระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่ประกอบด้วย เจ้าพนักงานตำรวจ พนักงานอัยการ ศาล มาเป็นระบบงานยุติธรรมแบบสหวิชาชีพ โดยมีนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาการใช้ ความรุนแรงในครอบครัว โดยเน้นให้ความคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว แนวคิดมาตรการเยียวยาผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และบทบัญญัติกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 และบทที่ 3 เห็นว่าการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ยังมีปัญหาในการให้ความคุ้มครองบุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยมีประเด็นที่จะต้องวิเคราะห์ ดังนี้

4.1 ปัญหาความไม่ชัดเจนของบทนิยามแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

จากการศึกษาในบทที่ 3 เห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติที่ไม่ชัดเจน ต้องอาศัยการตีความกฎหมาย ดังนี้

4.1.1 นิยามของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว”

จากการศึกษาเห็นว่ากรณีที่บุคคลตั้งแต่สองคนมาใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันเป็นครอบครัวเดียวกัน มีปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่นับวันมีแต่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก สตรี หรือต่อคู่สมรส โดยเป็นการใช้ความรุนแรงต่อร่างกาย จิตใจ หรือเพศ โดยมีสาเหตุ มาจากหลายกรณี เช่น การดื่มสุรา การติดการพนัน หรือปัญหาทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และบุคคลในครอบครัว ซึ่งเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพในร่างกายอันเป็นสิทธิมนุษยชนของมนุษย์ ซึ่งได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย

การกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดต่อร่างกาย จิตใจ หรือเพศ อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายบัตรสหประชาชาติ ค.ศ. 1945 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประมวลกฎหมายอาญาในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อเยียวยาผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง โดยในกรณีที่เด็กถูกระทำความรุนแรง จะได้รับความคุ้มครองเพิ่มขึ้นตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง โดยเฉพาะของประเทศไทยได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งมีปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมายในการกำหนดความหมายคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

ดังนั้น การกระทำอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ต้องมีลักษณะเป็นการกระทำรวมถึง ละเว้นการกระทำ กับบุคคลในครอบครัวโดยเจตนาไม่ใช่ประมาท ที่มีลักษณะประการหนึ่งประการใด ใน 3 ประการนี้

1) กระทำโดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ สุขภาพ ของบุคคลในครอบครัว

2) กระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ สุขภาพ ของบุคคลในครอบครัว

3) บังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำโดยมิชอบ

เห็นได้ว่า ความรุนแรงในครอบครัวตามกฎหมายของประเทศไทย เน้นการกระทำต่อ ร่างกาย จิตใจ หรือเพศ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง ในครอบครัวของต่างประเทศในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา (มลรัฐนิวยอร์ก) สหพันธรัฐ มาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐอินเดีย โดยหลักแล้วมีการบัญญัติความหมายของการ กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เหมือนกับประเทศไทย คือ การกระทำ ความรุนแรงต่อร่างกาย จิตใจ หรือเพศ เป็นการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว แต่เห็นว่ากฎหมายของสาธารณรัฐอินเดีย มีการบัญญัติที่ละเอียดและ ให้ความหมายการกระทำ ความรุนแรงที่ชัดเจนและกว้างกว่ากฎหมาย ของประเทศไทย กล่าวคือ มีการกำหนดความหมายของการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวในแต่ละ ประเภท อันได้แก่ ความรุนแรงต่อกายได้ให้ความคุ้มครองรวมถึงความปลอดภัยต่อชีวิตด้วย ความ รุนแรงทางเพศ ความรุนแรงทางการเงิน หรือความรุนแรงทางคำพูดและความรุนแรงต่ออารมณ์ ความรู้สึก เป็นการบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนอาศัยการตีความเพื่อบังคับใช้กฎหมายน้อย เป็นข้อดีที่ ควรนำมาพิจารณาประกอบการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงใน ครอบครัว พ.ศ. 2550 ของประเทศไทย

ในปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความ รุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีปัญหาข้อกฎหมายว่า หมายความรวมถึงกรณีการกระทำต่อชีวิต ด้วยหรือไม่ มีแนวความคิด ดังนี้

1) นายสาโรช นักเบสร์¹ อัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว 6 (ศูนย์อัยการ คุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว) สำนักงานอัยการสูงสุด วิทยาการอบรมความรู้ทาง

¹ สาโรช นักเบสร์. (2557). *กรณีหญิงฆ่าสามีเพราะมีมูลเหตุจูงใจที่ถูกสามีกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่าง ต่อเนื่อง ควรได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550*

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กและคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็น
 กรรมการในคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว
 พ.ศ. โดยร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความ
 รุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เห็นว่า พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงใน
 ครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญาซึ่งโดยปกติทั่วไปการตีความ จึงต้องตีความ
 ตามตัวอักษร โดยเคร่งครัด หากตีความตามตัวอักษรความรุนแรงในครอบครัว ต้องเป็นการกระทำที่
 ก่อให้เกิดหรือน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัวตามนิยาม
 ศัพท์เท่านั้น แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว
 พ.ศ. 2550 เป็นกฎหมายอาญาเชิงสวัสดิการสังคม การตีความอย่างแคบตามตัวอักษรน่าจะไม่ใช่สอดคล้อง
 กับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับดังกล่าว จึงสมควรตีความอย่างกว้างตามความเป็นจริง ดังนั้น
 การฆ่าเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิตแม้ไม่อยู่ในความหมายของนิยามดังกล่าว แต่
 เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว จึงควรตีความอย่างกว้างว่า การที่บุคคลใน
 ครอบครัวฆ่ากันจัดเป็นความรุนแรงในครอบครัวในความหมายของกฎหมาย เพราะการที่บุคคลใน
 ครอบครัวมีเจตนาฆ่ากันก็ถือว่ามีเจตนาก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายรวมอยู่ด้วย และการที่บุคคลใน
 ครอบครัวฆ่ากันเป็นความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในตัวของมันเอง โดยความหมายทั่วไปอยู่แล้ว
 ประกอบกับมีเหตุผลความจำเป็นที่อาจจะต้องนำมาตราการคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัติ
 คุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับกับบางกรณี เช่น การให้
 เจ้าหน้าที่เข้าไปในเคสสถานที่เกิดเหตุเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพแก่บุคคลใดในครอบครัว หรือการ
 สั่งกำหนดมาตรการบรรเทาทุกข์แก่บุคคลใดในครอบครัว จึงควรตีความให้การฆ่ากันในครอบครัว
 เป็นความรุนแรงในครอบครัวด้วย เพื่อประโยชน์ของบุคคลในครอบครัว โดยในทางปฏิบัติก็มีการ
 บังคับใช้ทั้งสองแนวทางขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติจะยึดถือตามแนวทางใด

โดยมีความเห็นว่าควรแก้ไขมาตรา 3 ว่าด้วยบทนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว”
 ให้หมายรวมถึง “เป็นอันตรายต่อชีวิต” ด้วย เพื่อให้คดีความรุนแรงในครอบครัวครอบคลุมไปถึง
 กรณีที่บุคคลในครอบครัวทำอันตรายแก่กันถึงแก่ชีวิตด้วยอันจะนำมาตราการคุ้มครองสวัสดิภาพมา
 ใช้กับบุคคลในครอบครัวได้²

2) แนวทางการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง
 ในครอบครัว พ.ศ. 2550 ของสำนักงานอัยการสูงสุด ให้ข้อสังเกตไว้ว่า

หรือไม่ว่าอย่างไร. เอกสารประกอบบรรยาย โครงการฝึกอบรมหลักสูตรอัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด
 ปฏิบัติงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัด รุ่นที่ 1. หน้า 10.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

บทนิยามของความรุนแรงในครอบครัวตามมาตรา 3 นี้ ไม่ได้บัญญัติไปถึงการกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิตด้วย แต่ในพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์ที่จะนำมาตรการคุ้มครองมาใช้เพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว แม้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะถึงแก่ความตายไปแล้ว แต่การกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้นอาจจะมีผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวคนอื่น จึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาตรการคุ้มครองตามกฎหมายนี้มาใช้บังคับเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว และด้วยเหตุผลที่ว่าเมื่อมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นไม่ว่าผลจะเป็นอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ สุขภาพ หรือชีวิต ก็เป็นการกระทำด้วยเจตนาอันเดียวเพียงแต่ผลที่เกิดขึ้นต่างกันไปตามเหตุปัจจัย ดังนั้นในการพิจารณาความหมายของความรุนแรงในครอบครัวจึงควรคำนึงถึงเจตนาในการกระทำมากกว่าผลที่เกิดขึ้น และการตีความกฎหมายเชิงสังคมควรตีความแบบกว้างเพื่อนำมาตรการทางสังคมมาใช้บังคับ ดังนั้นการกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ ตามที่นิยามไว้ในมาตรา 3 จึงน่าจะตีความครอบคลุมไปถึงอันตรายต่อชีวิตด้วย

ผู้เขียนเห็นว่า ความรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ตามมาตรา 4 จึงต้องตีความอย่างแคบตามนิยามศัพท์เฉพาะที่เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดหรือน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ซึ่งเป็นการกระทำต่อร่างกาย แต่ไม่ได้หมายความรวมถึงการกระทำอันเป็นการฆ่าบุคคลภายในครอบครัว เนื่องจากการฆ่าซึ่งเป็นการกระทำต่อชีวิต แม้เจตนาฆ่าถือว่ามีเจตนาก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายรวมอยู่ด้วยก็ตาม

ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้กำหนดนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ไว้เพียงการกระทำต่อร่างกาย จิตใจ สุขภาพ ซึ่งการกระทำต่อร่างกายเป็นการทำให้ร่างกายเกิดแผลถลอก การกระทำต่อจิตใจ เป็นการกระทำให้เกิดความหวาดกลัว ส่วนการกระทำต่อสุขภาพเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดผลต่อสุขภาพ เช่น การเจ็บป่วย ไม่ได้บัญญัติโดยชัดแจ้งว่า ความรุนแรงในครอบครัว หมายความว่า การกระทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตระหว่างบุคคลภายในครอบครัวด้วย จึงไม่ควรจะมีการตีความให้หมายความรวมไปถึงด้วยแต่เพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองและให้กลไกการทำงานตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีความสมบูรณ์เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรมีการแก้ไขความหมายของการกระทำอันเป็นความรุนแรงในครอบครัวให้ครอบคลุมไปถึงการกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิตด้วย

เมื่อเปรียบเทียบกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ซึ่งผู้เขียนจะ ทำการวิเคราะห์ร่างฉบับที่รับฟังความคิดเห็น (ประชาพิจารณ์) จากเจ้าหน้าที่

ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม (อาทิ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ตำรวจ) เจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ที่มหาวิทยาลัย องค์กรเพื่อการพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยร่างดังกล่าว สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นเมื่อวันที่ 7-8 สิงหาคม พ.ศ. 2557 และปัจจุบัน ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. คณะรัฐมนตรีได้มีการสั่งการให้สำนักนิติธรรมส่งร่างไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับร่างโดยตรงให้ความคิดเห็น จากนั้น คณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. จะมีการประชุมเพื่อพิจารณาแก้ไขร่างตามความคิดเห็นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ได้บัญญัติความหมาย คำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆ ที่บุคคลในครอบครัว ได้กระทำต่อกัน โดยเจตนาให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว ซึ่งมีลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิต และร่างกาย ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง ความผิดฐานเปิดเผยความลับ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานกรร โชก ริดเอาทรัพย์ ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดฐานบุกรุกเป็นต้นหรือมีลักษณะความผิดตามกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาและให้หมายความรวมถึงการกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัวหรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม ให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการหรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบตามที่กำหนดในกฎกระทรวง³ ซึ่งตามร่างมีการบัญญัติกำหนดความรุนแรงในครอบครัว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรุนแรงในครอบครัวเป็นฐานความผิดเชื่อมโยงกับลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา โดยกำหนดให้ความผิดต่อชีวิตเป็นความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงในครอบครัวที่เป็นการกระทำโดยเจตนาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

จากการรับฟังความคิดเห็น เห็นว่า เป็นการนิยามความหมายที่แคบกว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เห็นได้จากกำหนดความรุนแรงเชื่อมโยงกับลักษณะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา การกระทำความรุนแรงบางอย่างไม่มีความผิดทางอาญา และการกระทำโดยเจตนาตามที่กำหนดในกฎกระทรวงควรเขียนไว้ต่างหาก เพราะหากการกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่เข้าลักษณะตามคำนิยามไว้ ก็เป็นไปตามกฎกระทรวงอันเป็นการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่กว้างยิ่งขึ้น

³ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. มาตรา 4.

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1994 ของสหพันธรัฐมาเลเซียไม่ได้กำหนดฐานความผิดกระทำรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดอาญาอีกฐานหนึ่งต่างหากจากความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หากแต่อ้างถึงการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นมูลฐานความผิดเดิม ซึ่งการกำหนดความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” เห็นว่าเป็นการร่างโดยเทียบเคียงจากกฎหมายของสหพันธรัฐมาเลเซีย

ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการกำหนดความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยเพิ่มเติม คำว่าการกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิตเท่านั้น ไม่ควรยึดโยงกับความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และการกระทำโดยเจตนาตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ผู้เขียนเห็นว่า ไม่ควรบัญญัติเช่นนี้ เนื่องจากเป็นการให้อำนาจฝ่ายบริหารออกกฎหมายที่กระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยหลักการแล้ว ควรกระทำในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติเท่านั้น

4.1.2 นิยามของคำว่า “บุคคลในครอบครัว”

จากการศึกษาความหมายของคำว่า “ครอบครัว” ในด้านสังคมวิทยาครอบครัวมีความหมายว่า บุคคลตั้งแต่สองคนไปมาอยู่ร่วมกันมีความผูกพันทั้งด้านสังคมและด้านกฎหมาย ครอบครัวในอดีตมีสภาพเป็นครอบครัวขยายประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดา บุตร หลาน เหลน บุคคลในครอบครัวมีความผูกพันกัน โดยสามีซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวมีหน้าที่ต้องประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกภายในครอบครัวทำให้มีอำนาจเหนือกว่าทุกคนภายในครอบครัว ซึ่งนำไปสู่การใช้ความรุนแรงในครอบครัว ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเจริญขึ้นจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมที่ทุกคนไม่ว่าหญิงหรือชายต้องประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง จึงทำให้ต้องมีการแยกครอบครัวออกมาอยู่ตามลำพังเพียงแต่ครอบครัวขนาดเล็กประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรเท่านั้น ความผูกพันภายในครอบครัวลดลง แต่ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้ลดลงมีแต่จะเพิ่มขึ้น โดยมีสาเหตุมาจากสภาพปัญหาเศรษฐกิจ การพนัน หรือการดื่มสุรา เป็นต้น ส่วนความหมายของคำว่า “ครอบครัว” ตามกฎหมายหมายถึงชายหญิงที่จดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ซึ่งเป็นความหมายแคบกว่าความหมายด้านสังคมวิทยา และไม่สอดคล้องกับสภาพความจริงของสังคมไทยในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันชายหญิงที่มาอยู่กินฉันสามีภรรยาไม่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย โดยในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 บัญญัตินิยามของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภรรยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ดังนั้น บุคคลในครอบครัวตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงหมายความถึงบุคคลดังต่อไปนี้

- 1) คู่สมรส
- 2) คู่สมรสเดิม
- 3) ผู้ที่กินฉันทามีภริยาหรือเคยอยู่กินฉันทามีภริยา
- 4) บุตร
- 5) บุตรบุญธรรม
- 6) สมาชิกในครอบครัว
- 7) บุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ทั้งนี้ คำว่า คู่สมรส หมายถึง ชายและหญิงที่อยู่กินด้วยกัน โดยจดทะเบียนสมรส ส่วนชายและหญิงที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส หมายถึง ผู้ที่กินฉันทามีภริยา เห็นได้ว่าความหมายคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวความหมายของบุคคลในครอบครัวในความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภริยามีทั้งที่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน แต่มีการบัญญัติไม่ชัดเจนและต้องอาศัยการตีความกฎหมาย เพื่อนำพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับ

จากการศึกษาเห็นว่า คำนิยามคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้กำหนดคำนิยาม โดยอาศัยหลักเกณฑ์ 2 ประการ ได้แก่ ตามหลักสายโลหิต และตามหลักความสัมพันธ์ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศในประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา (มลรัฐนิวยอร์ก) สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสาธารณรัฐอินเดีย โดยหลักแล้วมีการบัญญัติความหมายคำว่า “บุคคลในครอบครัว” โดยเน้นให้ความคุ้มครองตามหลักสายโลหิต และตามหลักความสัมพันธ์ แต่เห็นว่ากฎหมายของประเทศอังกฤษ มีข้อดี คือ มีการบัญญัติกำหนดตัวบุคคลในครอบครัวที่จะได้รับการคุ้มครองไว้ชัดเจน เป็นข้อดีที่ควรนำมาพิจารณาประกอบการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ของประเทศไทย

ในปัญหาความไม่ชัดเจนของบทบัญญัติในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ความหมายของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ได้แก่

1) คู่สมรสเดิม หมายถึง สามีภริยาเดิมทุกคู่ที่จดทะเบียนหย่าไปแล้วหรือไม่ ระยะเวลาที่จดทะเบียนหย่าหรือจะต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะอย่างไร เช่น ภายหลังหย่าร้างยังคงอยู่ในบ้านเดียวกัน หรือต่างฝ่ายต่างมีสามีหรือภริยาใหม่แล้ว เป็นต้น คู่สมรสเดิมหากยังคงอยู่ด้วยกัน เฉกเช่นฉันทามีภริยาก็ยังคงเป็นบุคคลในครอบครัว แต่หากไม่ได้มีความสัมพันธ์กันหรืออยู่กิน

ด้วยกันฉันสามีภริยา มีประเด็นปัญหาว่า ระยะเวลาในการหย่าร้างก็ปีที่ก็จะถือว่าไม่เป็นบุคคลในครอบครัว เห็นว่าควรพิจารณาว่า หากคู่สมรสเดิมมีบุตรด้วยกันสายสัมพันธ์ของความเป็นบิดาและมารดาไม่ขาดจากกันยังคงต้องเกี่ยวข้องกันเพื่อดูแลบุตรที่เป็นผู้เยาว์หรือให้ความช่วยเหลือบุตรในกรณีที่บุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว แสดงว่า ยังคงมีความสัมพันธ์กันอยู่ในกรณีเห็นว่า ไม่ควรมีกำหนดเวลาสิ้นสุดของการเป็นคู่สมรสเดิมที่ไม่เป็นบุคคลในครอบครัว แต่หากเป็นกรณีไม่มีบุตรด้วยกัน เมื่อหย่าร้างกันไม่ได้อยู่กินด้วยกันเฉกเช่นฉันสามีภริยา ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอีกเลย เห็นว่าควรมีกำหนดเวลาของการสิ้นสุดการเป็นคู่สมรสเดิมที่ยังคงเป็นบุคคลในครอบครัว โดยเทียบเคียงกับเหตุหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดให้ในกรณีสามีและภริยาสมัครใจแยกกันอยู่เกินกว่าสามปี⁴ สามีหรือภริยาไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นเวลาเกินกว่าสามปี⁵ สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินกว่าสามปี⁶ ดังนั้น คู่สมรสเดิมที่จะไม่เป็นบุคคลในครอบครัว หากจะมีการกำหนดระยะเวลาไม่เป็นบุคคลในครอบครัวต้องเป็นคู่สมรสที่ไม่มีบุตรด้วยกัน และหย่าร้างมาเป็นเวลาเกินกว่าสามปี

2) สมาชิกในครอบครัว หมายถึง บุคคลประเภทใด เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน ลูกป้า น้ำ อา หากไม่ได้พักอาศัยในบ้านเดียวกันหมายถึงสมาชิกในครอบครัวหรือไม่ หรือกรณีบุคคลอื่นซึ่งไม่ได้มีความเกี่ยวข้องทางสายโลหิตแต่พักอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน เช่น ลูกจ้าง เป็นต้น

3) บุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน หมายถึงบุคคลประเภทใด การพึ่งพาอาศัยต้องพึ่งพาอาศัยในเรื่องใด เช่น การอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย หรือมีการจ่ายค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนหรือค่าจ้าง เป็นต้น

ในประเด็นนี้ มีการให้ความเห็นไว้ดังนี้

ในความสัมพันธ์คู่รักเพศเดียวกันที่อยู่กินฉันสามีภริยา พิษณุภา เจียมแท้ เห็นว่า หากมีการอยู่อาศัยฉันสามีภริยาและพึ่งพาอาศัยกัน จึงอาจเข้าลักษณะบุคคลในครอบครัว⁷ ส่วนกรณีแฟนหรือคู่รัก พิษณุภา เจียมแท้ เห็นว่า ไม่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน เนื่องด้วยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีความประสงค์ที่จะคุ้มครองบุคคลที่เป็นครอบครัวเดียวกัน เพื่อรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว การที่จะกำหนดความหมายบุคคลใน

⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1516 (4/2).

⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1516 (5).

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 1516 (7).

⁷ พิษณุภา เจียมแท้. (2555). *ความหมายและมาตรการทางกฎหมายต่อการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 149.

ครอบครัวยังให้ความหมายรวมถึงคู่รักหรือแฟนซึ่งยังไม่ได้เข้าร่วมเป็นบุคคลในครอบครัวนั้นเป็นการคุ้มครองที่กว้างจนเกินไปจากเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฉบับนี้⁸

กุหลาบแก้ว ภูเฝ้าพันธ์ เห็นว่า เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ประสงค์จะคุ้มครองบุคคลโดยอาศัยหลักใหญ่ 2 ประการคือ

(1) คุ้มครองบุคคลตามหลักสถานะ เช่น ความเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายหรือสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ทางกายภาพจะไม่ได้อาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน ไม่มีการพึ่งพาอาศัยกันในทางเศรษฐกิจ ไม่มีการไปมาหาสู่กันบ่อยกัน แต่บุคคลเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลต่อกันในทางกฎหมาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์กันตามสถานะทางกฎหมายนี้อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

(2) คุ้มครองบุคคลตามความสัมพันธ์ทางพฤตินัยภายใต้หลักหลังคาเดียวกันนั่นคือ แม้จะเป็นบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาหรือเป็นสามีภริยาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายเนื่องจากอยู่กินด้วยกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ย่อมมีความผูกพันลึกซึ้งทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ดังนั้น การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางด้านเศรษฐกิจจึงเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ย่อมจะเห็นได้ว่าฝ่ายหนึ่งจะตกอยู่ในฐานะที่ต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ การใช้มาตรการทางอาญาเข้ามาจัดการย่อมไม่ได้ผลเพราะบุคคลเหล่านี้ย่อมมีสถานะและความสัมพันธ์ต่อกันเฉกเช่นเดียวกันกับคู่สามีภริยาที่ได้จดทะเบียนสมรส หรือในบางกรณีบุคคลเหล่านี้อาจมีสถานะเป็นบุคคลในครอบครัวอย่างแท้จริงมากกว่าบุคคลตามหลักสถานะที่อาจไม่มีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งใดๆต่อกันเลยก็เป็นได้ ดังนั้นการคุ้มครองบุคคลตามหลักหลังคาเดียวกันน่าจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัตินี้ให้เห็นได้ชัด⁹

นिरชา ฐานพงษ์ เห็นว่า บุคคลใดๆที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและอยู่ในครัวเรือนเดียวกันควรหมายถึงบุคคลใดที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันในทางเศรษฐกิจหรือสังคมและอาศัยอยู่ด้วยกัน โดย

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 152.

⁹ กุหลาบแก้ว ภูเฝ้าพันธ์. (2552). ผลกระทบจากการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงในครอบครัว: ศึกษาพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 118.

ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือเป็นญาติกัน ซึ่งการพึ่งพาและการอยู่อาศัยด้วยกันนั้นจะต้องมีอยู่ในขณะที่มีการใช้ความรุนแรงแต่ไม่ควรรวมถึงความสัมพันธ์ในฐานะนายจ้างลูกจ้าง¹⁰

ผู้เขียนเห็นว่า ในความสัมพันธ์ของบุคคลที่เกิดขึ้นมากมายไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร หากไม่ใช่บุคคลในครัวเรือนเดียวกันแล้ว ก็ต้องเป็นกรณีที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกันเท่านั้น จึงจะได้รับความคุ้มครองพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ควรมีการแก้ไขนิยามของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” ให้มีความชัดเจน ให้มีการตีความน้อยที่สุดในการใช้กฎหมาย เนื่องจากพระราชบัญญัติดังกล่าว ต้องการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความละเอียดซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป มีรูปแบบและขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป กล่าวคือ ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ดังนั้น บุคคลในครอบครัวที่จะได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ ควรมีการกำหนดให้ชัดเจน แน่นนอน เพื่อให้มีการใช้กฎหมายแก้ไขความรุนแรงในครอบครัว ได้ถูกต้องตรงกับบุคคลในครอบครัวที่มีความใกล้ชิดและสภาพปัญหา ซึ่งควรมีการกำหนดนิยามคำว่า “บุคคลในครอบครัว” โดยแบ่งเป็น 2 ประการ ดังนี้

(1) บุคคลในครัวเรือนเดียวกัน ได้แก่ บุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามหลักสายโลหิต ได้แก่ ผู้สืบสันดาน ผู้บุพการีไม่ว่าจะพักอาศัยอยู่ด้วยกันหรือไม่ หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามหลักความสัมพันธ์ ได้แก่ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินฉันสามีภรรยา บุตรบุญธรรม โดยพักอาศัยอยู่ด้วยกัน รวมถึงสมาชิกในครอบครัวด้วย ได้แก่ บุคคลที่มีความสัมพันธ์เชิงครอบครัวกับคู่สมรสหรือผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ลูก ป้า น้า อา เป็นต้น

(2) บุคคลอื่นที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน หมายถึง บุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครัวเรือนเดียวกัน ตามข้อ (1) ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

เมื่อเปรียบกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ได้กำหนดความหมายของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า

(1) คู่สมรส ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน และบุตรบุญธรรม

(2) คู่สมรสเดิมหรือผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาซึ่งมีภาระหน้าที่ตามกฎหมายต่อกันหรือมีพฤติการณ์ที่คุกคามต่อสวัสดิภาพและยังมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่

¹⁰ นิรชา ฐานพงษ์. (2553). *กระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองเด็กผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงโดยบุคคลในครอบครัว: วิเคราะห์พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 156.

(3) บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลตาม (1) หรือ (2) ในฐานะญาติสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมา

(4) บุคคลใดๆ นอกจาก (1) (2) และ (3) ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกันตามที่กำหนดในกฎกระทรวง¹¹

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. มีการกำหนดบุคคลในครอบครัวโดยเน้นความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและความสัมพันธ์ทางกฎหมาย จากการรับฟังความคิดเห็น มีความเห็นว่า ความหมายของบุคคลในครอบครัวควรเน้นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไม่ใช่เน้นความสัมพันธ์ทางสายโลหิตหรือความสัมพันธ์ทางกฎหมาย และกรณีตามอนุ (2) คำว่า “หรือมีพฤติการณ์ที่คุกคามต่อสวัสดิภาพ” เป็นการกระทำความรุนแรงส่วนอนุ (3) ควรเพิ่มคำว่า “ซึ่งต้องพึ่งพาอาศัยและ อยู่ในครัวเรือนเดียวกัน”

ผู้เขียนเห็นว่า ตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ยังมีความไม่ชัดเจนเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 น่าจะเป็นการบัญญัติขยายความคุ้มครองบุคคลเพิ่มขึ้น ให้อำนาจฝ่ายบริหารออกกฎกระทรวงขยายความออกไปได้อย่างกว้างขวาง ควรมีการกำหนดนิยามคำว่า “บุคคลในครอบครัว” โดยแบ่งเป็น 2 ประการ ดังนี้

(1) บุคคลในครัวเรือนเดียวกัน ได้แก่ บุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามหลักสายโลหิต ได้แก่ ผู้สืบสันดาน ผู้บุพการีไม่ว่าจะพักอาศัยอยู่ด้วยกันหรือไม่ หรือบุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามหลักความสัมพันธ์ ได้แก่ คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินฉันสามีภรรยา บุตรบุญธรรม โดยพักอาศัยอยู่ด้วยกัน รวมถึงสมาชิกในครอบครัวด้วย ได้แก่ บุคคลที่มีความสัมพันธ์เชิงครอบครัวกับคู่สมรสหรือผู้ที่อยู่กินฉันสามีภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น ลูก ป้า น้า อา เป็นต้น

(2) บุคคลอื่นที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน หมายถึง บุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครัวเรือนเดียวกัน ตามข้อ 1) ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

4.2 ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

จากการศึกษาในบทที่ 3 ผู้เขียนมีความเห็นว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มีบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

¹¹ ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. มาตรา 4.

4.2.1 ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต้องดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอันเป็นไปตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการทดแทน แต่ต่อมาแนวคิดในกระบวนการยุติธรรมได้เปลี่ยนไปเป็นการลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขและเพื่อตัดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำและได้เกิดมีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการให้ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเข้าร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ในคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นคดีอาญาซึ่งระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำ ทั้งปรับ เป็นคดีที่มีบุคคลในครอบครัวเป็นผู้กระทำผิดและเป็นผู้เสียหาย หากมีการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญากับผู้กระทำผิดไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เสียหาย จึงเป็นคดีที่ต้องใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อให้ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เป็นสาเหตุของการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่ให้กระทำความผิดซ้ำ ซึ่งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ซึ่งตรงกับเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ต้องการให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสดับตัวและยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำ แก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดรวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ โดยมีมาตรการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว อันได้แก่ การคุ้มครองเบื้องต้น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว และการคุ้มครองบรรเทาทุกข์ชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี ในการคุ้มครองดังกล่าวต้องมีผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย บุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว และนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้ามามีส่วนในการแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวอันเป็นแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวต้องร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจเพราะการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ ตามมาตรา 4 บัญญัติว่า

“ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ให้ความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิด

ฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้”

ดังนั้น การกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นการกระทำความผิดอาญา อีกฐานหนึ่งแตกต่างหากจากความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295

ในประเด็นนี้ กุหลาบแก้ว กุ่เผ่าพันธ์ เห็นว่า มาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนภายในอายุความและผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจะต้องเข้ามาในกระบวนการทางอาญาเสียก่อนเท่านั้น ซึ่งค่อนข้างเป็นการจำกัดสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวที่ควรจะได้รับความช่วยเหลือโดยปราศจากเงื่อนไข บางครั้งผู้ถูกระทำอาจจะไม่ต้องการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเนื่องจากไม่ต้องการเข้าสู่กระบวนการสอบสวนและกระบวนการพิจารณาของศาลซึ่งมีรูปแบบที่ค่อนข้างเป็นทางการ จึงอาจเป็นช่องทางที่ทำให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามพระราชบัญญัตินี้ ได้จึงควรเพิ่มทางเลือกให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวสามารถร้องขอต่อศาลโดยตรงให้ออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพได้โดยปราศจากเงื่อนไขการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน และการดำเนินคดีใดๆ ในศาลแพ่งและศาลอาญา¹²

การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 บัญญัติให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดอันยอมความได้ นั้น ผู้เขียนเห็นว่า การกระทำผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญาแผ่นดินเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้ แต่การกระทำความผิดดังกล่าว เป็นการกระทำของบุคคลภายในครอบครัว มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด กฎหมายฉบับนี้จึงมีความมุ่งประสงค์ที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวไว้ บางครั้งการที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษจำคุกอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ครอบครัว กฎหมายจึงบัญญัติให้ยอมความความกันได้ เพื่อให้โอกาสผู้กระทำผิดมีโอกาสดับตัว โดยกฎหมายกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องจัดทำข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการยอมความ เช่น ห้ามผู้กระทำความผิดทำร้ายผู้ถูกระทำอีก เป็นต้น หากผู้กระทำความผิดปฏิบัติครบตามข้อตกลงเบื้องต้น จึงให้มีการยอมความกัน หากผู้กระทำฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้น ให้มีการดำเนินคดีอาญาต่อไป

ในการดำเนินคดีในความผิดต่อส่วนตัว พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจสอบสวนต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมาย และพนักงานอัยการจะมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาล เมื่อคดีนั้น

¹² กุหลาบแก้ว กุ่เผ่าพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 138.

ได้มีการสอบสวนโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในความเป็นจริงผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวส่วนมากมักจะเป็นเด็ก สตรี หรือผู้ที่อ่อนแอกว่า และอยู่ในภาวะต้องพึ่งพิงผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว อาจส่งผลให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงไม่ยอมรับทุกข้อให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วยความเกรงกลัวว่าจะเกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เมื่อผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว จึงไม่อาจดำเนินคดีกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวในความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและบุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เป็นผลให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวถูกระทำซ้ำเรื่อยไป โดยไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาจากหน่วยงานของรัฐให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่า ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1994 ของสหพันธรัฐมาเลเซีย ไม่ได้กำหนดฐานความผิดกระทำรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญาขึ้นมาใหม่อีกฐานหนึ่งต่างหากจากความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หากแต่อ้างอิงถึงการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นมูลฐานความผิดเดิม

ดังนั้น เพื่อนำมาตรการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและบุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ในทุกคดีที่เป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จึงควรแก้ไขกฎหมาย บัญญัติให้เฉพาะการกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้นเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เพื่อให้สามารถนำมาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เพื่อให้ความคุ้มครองบุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและบุคคลในครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อเปรียบเทียบกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 28 วรรคหนึ่ง “เมื่อมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษว่ามีการกระทำความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นความรุนแรงในครอบครัว ให้พนักงานสอบสวนผู้รับแจ้งส่งสำเนาบันทึกการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษและสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องเท่าที่มีตามแบบที่กรมกำหนดให้ ศูนย์ส่งเสริมสถาบันครอบครัวโดยมิชักช้า เพื่อประเมินสภาพปัญหา และรวบรวมข้อเท็จจริงประกอบการร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามมาตรา 32”

ตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. แม้ได้บัญญัติไว้โดยตรงว่าการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่เมื่อมีการบัญญัติให้ต้องมีการร้องทุกข์ก็แสดงว่าความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวยังคงเป็นความผิดต่อส่วนตัว ทั้งที่ตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ไม่ได้มีการบัญญัติให้การกระทำความรุนแรงเป็นความผิดต่างหากจากประมวลกฎหมายอาญา แต่เป็นการยึดโยงความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เป็นความรุนแรงในครอบครัว จากการรับฟังความคิดเห็น มีความเห็นว่า ตามร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ยังมีการผูกเงื่อนไขการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว คือ การร้องทุกข์และกล่าวโทษ ว่ามีการกระทำความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นความรุนแรงในครอบครัว จะใช้มาตรการตามมาตรานี้ได้หรือไม่ หรือถ้ามีการกระทำความผิดอาญาในลักษณะดังกล่าวถ้าไม่ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ จะไม่สามารถใช้มาตรการตามร่างมาตรานี้ได้ ก็จะกลับไปสู่ปัญหาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เช่นเดิม ดังนั้น ควรตัดเรื่องการร้องทุกข์และกล่าวโทษ ออก และให้ศูนย์ส่งเสริมสถาบันครอบครัวสามารถสั่งการได้

4.2.2 อำนาจศาลในการพิจารณาคดี

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 บัญญัติว่า

ในพระราชบัญญัตินี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

มาตรา 7 บัญญัติว่า

“ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 หรือมิได้มีการร้องทุกข์ตามมาตรา 6 ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว”

มาตรา 8 วรรคสอง บัญญัติว่า

“ในกรณีที่การกระทำความผิดตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีความผิดตามมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ต่อศาลรวมไปกับความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น เว้นแต่ความผิดมีอัตราโทษสูงกว่าให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีตามกฎหมายอื่นนั้น โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม”

ตามบทบัญญัติ ดังกล่าว คดีฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว แต่หากเป็นกรณีเป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น มีอัตราโทษสูงกว่าให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีตามกฎหมายอื่นนั้น เช่น ฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตาม มาตรา 295 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ศาลที่อำนาจพิจารณาคดีทั้งสองฐานความผิด คือ ศาลแขวงหรือกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นความผิดกรรมเดียวกับความผิดตาม มาตรา 297 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ศาลที่อำนาจพิจารณาคดีทั้งสองฐานความผิด คือ ศาลจังหวัดและศาลอาญา

เนื่องจากการกระทำผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ตามมาตรา 4 บัญญัติให้เป็นความผิด อันยอมความได้ เมื่อไม่มีการดำเนินการร้องทุกข์ตามกฎหมาย เจ้าพนักงานตำรวจจึงไม่มีอำนาจที่จะดำเนินคดี ดังนั้น ตามมาตรา 7 จึงบัญญัติทางออกไว้ให้แก่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

ในประเด็นนี้มีปัญหาอุปสรรค ผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาจละเลยการบังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากความผิดตามพระราชบัญญัตินี้มีลักษณะทางอาญาด้วย เช่น ทำร้ายร่างกาย ซึ่งผู้บังคับใช้กฎหมาย อาจไม่เชี่ยวชาญเรื่องความรุนแรงในครอบครัว จึงใช้กฎหมายอาญาบังคับใช้เพียงอย่างเดียวในการดำเนินคดี และหากการกระทำกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบทให้ลงโทษบทที่หนักกว่า และคดีเข้าสู่ศาลแขวงหรือศาลจังหวัด โดยไม่มีการแจ้งข้อกล่าวหาว่าเป็นความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวด้วย ศาลก็จะพิจารณาแต่คดีอาญาอย่างเดียว โดยมีข้อเสนอแนะควรแก้ไขเรื่อง เขตอำนาจศาล โดยให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น เพื่อให้กลไกต่างๆ ที่มีอยู่ในศาลเยาวชนและครอบครัว เช่น ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำ ศูนย์ประเมินประนอมคดีครอบครัว เป็นต้น รองรับการทำงานได้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเยียวยา การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว¹³

กุหลาบแก้ว ภู่อำพันธ์ เห็นว่า กรณีที่การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่มีอัตราโทษสูงกว่า ซึ่งจะต้องดำเนินคดีรวมไปใน

¹³ คณะกรรมการการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส. (2555). *สรุปการสัมมนา เรื่อง “5 ปี กับการติดตามการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550”*. วันจันทร์ที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 ณ ห้องประชุมคณะกรรมการ หมายเลข 306-308 ชั้น 3 อาคารรัฐสภา 2. หน้า 6.

ศาลจังหวัดหรือศาลแขวง โดยศาลดังกล่าวสามารถนำมาตรการต่างๆตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมาใช้ได้แต่อาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติเนื่องจากผู้พิพากษาโดยทั่วไปแล้วมัก ไม่มีความเชี่ยวชาญในคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว แตกต่างกับผู้พิพากษาในศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีความเข้าใจและเชี่ยวชาญในเรื่องครอบครัวเป็นอย่างดี ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาทบทวนคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดีในศาลจังหวัด หรือกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง หากมีการฟ้องคดีในความผิดตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 รวมไปถึงความผิดตามกฎหมายอื่นที่ศาลจังหวัดหรือศาลแขวง หากศาลจังหวัดหรือศาลแขวงเห็นสมควร เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวก็ให้ออนคดีมายังศาลเยาวชนและครอบครัวได้ เช่นนี้จะทำให้คดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิดครอบครัวได้รับการพิจารณาพิจารณาพิพากษาในศาลที่ประกอบด้วยผู้พิพากษาและบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว และทำให้คู่ความที่เป็นสามีภริยากลับมาคืนดีกันเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ โดยต้องคำนึงถึงการคุ้มครองและเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด¹⁴

พิชญาภา เจียมแท้ เห็นว่าคดีครอบครัวซึ่งผู้กระทำและผู้ถูกระทำความรุนแรงมีความสัมพันธ์กันอันแตกต่างจากการดำเนินคดีกับผู้ก่ออาชญากรรมประเภทอื่น การดำเนินการกระบวนการยุติธรรมจึงควรจะดำเนินการโดยศาลและเจ้าหน้าที่ของศาลที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับคดีครอบครัวอันได้แก่ศาลเยาวชนและครอบครัวมากกว่าที่จะให้ศาลยุติธรรมทั่วไปเป็นผู้พิจารณาคดี ในกรณีนี้ควรจะมีการแก้ไขมาตรา 8 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยตัดข้อความในส่วนท้ายแห่งบทบัญญัติออก กล่าวคือให้ตัดส่วนที่บัญญัติว่า “เว้นแต่ความผิดมีอัตราโทษสูงกว่าให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีตามกฎหมายอื่นนั้น โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม” ออกไป เช่นนี้เมื่อมีคดีความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นการพิจารณาคดีจะพิจารณาโดยศาลเยาวชนและครอบครัวในแต่ละพื้นที่นั้น ซึ่งเป็นศาลที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการไกล่เกลี่ย และดำเนินการพิจารณาคดีมากกว่าศาลยุติธรรม เช่นนี้ย่อมจะทำให้การพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ที่มุ่งจะรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวนั่นเอง¹⁵

¹⁴ กุหลาบแก้ว ภูเฝ้าพันธ์. อ้างแล้ว. หน้า 135.

¹⁵ พิชญาภา เจียมแท้. อ้างแล้ว. หน้า 166.

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 ของประเทศอังกฤษ กำหนดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว รวมถึงความผิดอาญาต่างๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่ ศาลครอบครัว สหรัฐอเมริกา (มลรัฐนิวยอร์ก) ตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัว ค.ศ. 1962 ได้มีการกำหนดให้ศาลครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว และสาธารณรัฐสิงคโปร์ตามกฎหมายว่าด้วยผู้หญิงฉบับ ค.ศ. 1961 ได้มีการกำหนดศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ ศาลจังหวัดและศาลแขวง

ผู้เขียนเห็นว่า พระราชบัญญัตินี้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรง แม้ว่าจะไม่มีการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยบัญญัติให้ร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งเป็นศาลชำนาญการพิเศษมีผู้พิพากษาและบุคลากร ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านปัญหาครอบครัว ให้มีอำนาจพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลในครอบครัว ที่ถูกระทำและได้รับผลกระทบจากการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 กำหนดให้ศาลอื่นที่มีไซศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไปใช้บังคับโดยอนุโลม ยังไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากศาลที่มีไซศาลเยาวชนและครอบครัวจะใช้กระบวนการพิจารณาคดีที่แตกต่างกันไปแต่ละศาล ประกอบกับผู้พิพากษาและบุคลากรอาจไม่มีความเชี่ยวชาญในด้านคดีครอบครัว ซึ่งเป็นคดีที่มีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด เห็นว่า ควรมีการแก้ไขกฎหมายให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น มีอำนาจพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อเปรียบเทียบกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ... ไม่มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับมาตรา 8 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 แต่มีการกำหนดบทนิยามคำว่า “ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ผู้เขียนเห็นว่า กระบวนการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวเป็นอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว ส่วนการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามเขตอำนาจศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

4.2.3 อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 10 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

“ในการดำเนินการตามมาตรา 8 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงาน ฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใดๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าไปใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร”

มาตรา 8 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา 7 แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ตำรวจการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอผิดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

มาตรา 7 “ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 หรือมิได้มีการร้องทุกข์ตามมาตรา 6 ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว”

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติให้การกระทำผิดฐานกระทำรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความ ซึ่งตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ต่อเมื่อผู้เสียหายร้องทุกข์และการที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราวได้ ผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์เพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดก่อน ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในข้อ 4.2.1 แล้วว่า ไม่ควรมีการบัญญัติให้การกระทำผิดฐานกระทำรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งในความเป็นจริงการกระทำรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด และต้องพึ่งพาอาศัยกันหรืออยู่ในครัวเรือนเดียวกัน การที่ผู้เสียหายจะร้องทุกข์เพื่อ

ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตนนั้นจึงเกิดขึ้นได้ยากมากในความเป็นจริง ดังนั้น เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถนำกระบวนการและกลไกตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาใช้บังคับ เห็นควรแก้ไขกฎหมายให้มีลักษณะเช่นเดียวกับมาตรา 172 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า

“ผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิร้องขอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวที่ตนมีถิ่นที่อยู่หรือมีภูมิลำเนาหรือศาลที่มูลเหตุดังกล่าวเกิดขึ้นออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้

ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวไม่อยู่ในสภาพหรือวิสัยที่จะร้องขอตามวรรคหนึ่งได้ ญาติ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ องค์การซึ่งมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย หรือองค์การซึ่งมีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ครอบครัว หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจะกระทำการแทนก็ได้”

จะเห็นได้ว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวได้โดยกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ให้มีลักษณะขัดแย้งกับการร้องทุกข์ดำเนินคดีเช่นเดียวกับมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ดังนั้น ควรแก้ไขมาตรา 10 ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับแจ้งเหตุ

เมื่อเปรียบเทียบกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ตามมาตรา 27 วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วนหรือหากปล่อยให้เนิ่นช้าอาจเกิดความเสียหายร้ายแรงต่อบุคคลในครอบครัว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการให้การช่วยเหลือเบื้องต้นก่อนที่จะได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการก็ได้ โดยให้มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุโดยไม่ต้องมีหมายค้น เพื่อสอบถามผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ หรือขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือให้การช่วยเหลืออื่นใดตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด” ตามร่างดังกล่าวให้อำนาจพนักงาน

เจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเบื้องต้นเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

4.2.4 การคุ้มครองพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่

ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

มาตรา 5 บัญญัติว่า

“ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครอง และไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา และทางปกครอง”

มาตรา 6 บัญญัติว่า

“การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 อาจกระทำโดยวาจาเป็นหนังสือทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือได้รับแจ้งตามมาตรา 5 แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งมีอำนาจจัดให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาพยาบาล และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือ นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้จัดให้ ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะ ร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด”

ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว บุคคลภายในสังคมมองว่า เป็นเรื่องภายในครอบครัวหรือเป็นเรื่องส่วนตัว บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว เมื่อมีการพบเห็นการกระทำหรือทราบการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ก็ไม่มีบุคคลใดเข้าไปให้ความช่วยเหลือหรือยับยั้งการกระทำ ความรุนแรงดังกล่าว ถึงแม้จะเห็นว่าผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นสตรีและเด็ก นานวันไปการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวส่งผลกระทบต่อสังคม รัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องเข้าไปแทรกแซงหยุดยั้งการกระทำดังกล่าว ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ที่แจ้งต่อพนักงาน

เจ้าหน้าที่ เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครอง และไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา และทางปกครอง อันเป็นบทคุ้มครองเพิ่มขึ้นจากหลักกฎหมายทั่วไป

ในการดำเนินการของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 6 วรรคสอง ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยมีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งมีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้จัดผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้การกระทำดังกล่าวของพนักงานเจ้าหน้าที่ เป็นการกระทำที่ล้วนแต่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล แม้ตามหลักกฎหมายแล้ว หากกฎหมายบัญญัติให้มีอำนาจกระทำได้แล้ว จะไม่เป็นการผิดทั้งทางอาญา ทางแพ่ง หรือทางปกครอง แต่การที่มีการตราพระราชบัญญัตินี้ออกมาใช้บังคับ เพื่อแก้ปัญหาในอดีตที่ว่า ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาส่วนตัว บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว แม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐก็มีความคิดเช่นนั้น

ในประเด็นนี้ นายสาโรช นักเบสร์ อัยการพิเศษฝ่ายคดีเยาวชนและครอบครัว 6 (ศูนย์อัยการคุ้มครองสิทธิเด็ก เยาวชน และสถาบันครอบครัว) สำนักงานอัยการสูงสุด เห็นว่า ปัญหาความรุนแรง ในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดซับซ้อนซึ่งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานต้องมีความเชี่ยวชาญและเจ้าหน้าที่ต้องใช้ดุลพินิจและมีความเสี่ยงภัยในการปฏิบัติงานสูง ดังนั้น กฎหมายควรให้ความคุ้มครองให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง¹⁶

นายสมชาย เจริญอำนวยสุข ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เห็นว่าจะมีการแก้ไขให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญาหรือทางปกครอง เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546¹⁷

¹⁶ คณะกรรมการการพัฒนากิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส. อ้างแล้ว. หน้า 12.

¹⁷ คณะกรรมการการพัฒนากิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส. อ้างแล้ว. หน้า 11.

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1994 ของสหพันธรัฐมาเลเซียมีบทบัญญัติคุ้มครองผู้แจ้งถ้าได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองทั้งทางแพ่งและทางอาญาเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศไทย

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ควรมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกับผู้แจ้งเหตุ เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่กล้าที่จะปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ และเพื่อให้การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ควรมีการบัญญัติเพิ่มเติมในมาตรา 6 เพิ่มอีกวรรคหนึ่ง เพื่อให้ความคุ้มครองพนักงานเจ้าหน้าที่เช่นเดียวกับการให้ความคุ้มครองผู้ที่แจ้งเหตุต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 5 วรรคสอง

เมื่อเปรียบเทียบกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ตามมาตรา 26 วรรคสี่บัญญัติว่า “การแจ้งเมื่อได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง” แต่ไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองพนักงานเจ้าหน้าที่ที่กระทำโดยสุจริต

4.3 ปัญหาการรับฟังพยานหลักฐานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ตามที่มีผู้เขียนได้วิเคราะห์ไว้ในข้อ 4.1.1 ว่าควรมีการแก้ไขความหมายของการกระทำอันเป็นความรุนแรงในครอบครัวให้ครอบคลุมไปถึงการกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิตด้วยเพื่อขยายให้ความคุ้มครองแก่บุคคลที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น แต่ในปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ยังมีกรณีที่ผู้กระทำความรุนแรงเป็นผู้ถูกกระทำซ้ำๆ มาก่อน หากพิจารณาแล้วบุคคลประเภทนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ และปัญหาการถูกระทำซ้ำดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นได้กับ ทุกครอบครัว ทุกเพศ และทุกวัย แต่การใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นได้ง่ายที่สุด คือ การใช้ความรุนแรงต่อสมรส ในการดำเนินคดีกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย จำเลยสามารถยกข้อต่อสู้ ตามประมวลกฎหมายอาญา เพื่อให้ศาลใช้ประกอบการพิจารณาพิพากษา ซึ่งเป็นเหตุยกเว้นความผิด ยกเว้นโทษ หรือเหตุผลโทษ เหตุดังกล่าว ได้แก่ การกระทำโดยป้องกัน การกระทำด้วยความจำเป็นการกระทำโดยบันดาลโทสะ และการกระทำของคนวิกลจริต ซึ่งจำเลยจะต้องนำสืบแต่การนำสืบยากเนื่องจากในขณะที่เกิดเหตุการณ์ใช้ความรุนแรงในครอบครัว ส่วนใหญ่มีแต่จำเลยกับผู้เสียหายเท่านั้นที่อยู่ในเหตุการณ์จึงไม่มีประจักษ์พยานที่จะนำสืบให้ศาลเชื่อว่า จำเลยได้กระทำไปเพื่อป้องกัน กระทำด้วยความจำเป็น กระทำโดยบันดาลโทสะ ส่วนพยานแวดล้อมหรือพยานบอกเล่าตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญาแล้วโดยหลักกฎหมายแล้วต้องห้ามมิให้รับฟัง เว้นแต่พยานบอกเล่าที่น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือมีเหตุจำเป็นและมี

เหตุผลสมควรเพื่อรับฟังพยานบอกเล่า¹⁸ ซึ่งรับฟังประกอบประจักษ์พยานเท่านั้น ในกรณีที่ผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้ถูกระทำซ้ำๆ มาก่อนต่อเนื่อง ยาวนาน จนมีความผิดปกติทางจิตรู้สึกหวาดกลัวและอ่อนแอ การถูกระทำซ้ำๆ มาก่อน ต่อเนื่องยาวนาน เป็นข้อเท็จจริงที่อาศัยพยานแวดล้อมในการนำสืบ เป็นการนำสืบประกอบเท่านั้น ซึ่งพยานแวดล้อมนั้น ในการพิจารณาคดีของศาลในบางครั้งศาลอาจไม่รับฟังเพื่อประกอบดุลพินิจของศาลในการลงโทษจำเลยได้

ในกรณีที่ผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้ถูกระทำซ้ำๆ มาก่อนในสหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย ในการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม ภริยาที่ถูกสามีกระทำต่อเนื่อง ยาวนาน จนมีความผิดปกติทางจิตรู้สึกหวาดกลัวและอ่อนแอ จนบางครั้งมีความคิดว่าสามารถออกจากการถูกระทำได้ หรือในบางครั้งมีความคิดว่าสามารถหยุดการกระทำของสามีได้ ศาลเรียกอาการของหญิงที่ถูกกระทำดังกล่าวว่า Battered Woman Syndrome¹⁹ ในการพิจารณาคดีภริยาสามารถยกเหตุดังกล่าว โดยมีพยานผู้เชี่ยวชาญและพาดิการณ์แวดล้อมขึ้นเป็นต่อผู้ในศาลเพื่อใช้เป็นเหตุผลโทษหรือยกเว้นโทษ

สำหรับในประเทศไทยไม่มีการนำหลักการของศาลต่างประเทศในการต่อสู้คดี Battered Woman Syndrome มาใช้บังคับซึ่งผู้เขียนเห็นว่าไม่เป็นธรรมสำหรับหญิงฆ่าสามีเพราะตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน จึงควรมีการแก้ไขกฎหมายให้มีการรองรับกรณีดังกล่าว โดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องใกล้เคียงกับกรณีดังกล่าวมากที่สุด ในประเด็นที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานของศาลในคดีที่หญิงฆ่าสามีเนื่องจากถูกสามีกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับศาลในต่างประเทศ ดังที่กล่าวมาข้างต้น โดยกำหนดให้ศาลอาจรับฟังพยานหลักฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมการกระทำของผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวที่เคยถูกระทำมาก่อนประกอบการศึกษาพิพากษาคดีได้ เช่น จำเลยถูกผู้เสียหายตบตีทำร้ายร่างกายเป็นประจำทุกวัน เป็นต้น

อนึ่ง การกระทำการฆ่าบุคคลในครอบครัว ย่อมเกิดขึ้นได้กับบุคคลในครอบครัวทุกเพศทุกวัย ตามที่ปรากฏเป็นข่าวตามสื่อในปัจจุบัน ลูกฆ่าพ่อแม่เพื่อหวังทรัพย์มรดก แม่ยายจ้างวานลูกเขยเนื่องจากเจ็บแค้นที่ทำร้ายลูกสาวของตนมาเป็นเวลานาน ซึ่งการกระทำการฆ่าบุคคลในครอบครัวบางครั้งอาจเนื่องมาจากตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน หากการกระทำดังกล่าวมีลักษณะเช่นเดียวกับหญิงฆ่าสามีที่มีสาเหตุ

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 226/3.

¹⁹ พวงทอง เครื่องมั่งกร และคณะ. (2553). การดำเนินคดีหญิงฆ่าสามีอันสืบเนื่องมาจากความรุนแรงในครอบครัว. รายงานวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). หน้า 38-39.

มาจากหญิงนั้น ถูกสามีกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่องมาก่อนเท่านั้น ควรได้รับผลเช่นเดียวกันหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า เมื่อมีการกระทำเกิดขึ้นในลักษณะเช่นเดียวกันเพื่อความ เป็นธรรมควรได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายด้วยกัน

ในประเด็นนี้ท่านเปรมรัตน์ วิจารณ์ญาณ ผู้พิพากษาประจำสำนักประธานศาลฎีกาและ ท่านสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลอุทธรณ์ประจำสำนักประธานศาลฎีกา กล่าวในบทความปรากฏการณ์ภรรยาฆ่าสามี: ประสบการณ์ออสเตรเลีย ว่า

เมื่อพิจารณาเรื่อง Battered Wife Syndrome (BWS) จากประสบการณ์ของประเทศ สาธารณรัฐออสเตรเลียแล้ว เราจะพบว่าการนำหลักกฎหมายเช่นนี้มาใช้ในประเทศไทยยังมีข้อควร สงสัยอยู่เพราะระบบกฎหมายของไทยและสาธารณรัฐออสเตรเลียเป็นคนละระบบกัน ในระบบ กฎหมายไทยซึ่งใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรเป็นหลักการที่ศาลจะตีความว่า Battered Wife Syndrome (BWS) เป็นข้อต่อสู้ในเรื่องป้องกัน บันดาลโทษหรือแม้แต่วิกลจจริตยังไม่ถนัดนัก ในเรื่องนี้จึง เห็นว่าจะต้องมีการแก้ไขกฎหมายต่อไปหากจะนำกฎหมายนี้มาใช้ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม การนำหลักกฎหมายเช่นนี้มาบังคับใช้ก็ย่อมจะก่อให้เกิดข้อถกเถียงในทางวิชาการอย่างแน่นอน ดังเช่นเกิดในสาธารณรัฐออสเตรเลีย เราจะถือหลักการใดเป็นใหญ่จะเห็นใจหญิงที่ถูกทุบตีมาอย่าง ยาวนานซึ่งไม่ควรจะรับโทษเพราะเหตุผู้ตายเป็นผู้ก่อเหตุมาอย่างยาวนานก่อน ซึ่งหากเห็นใจหญิง เช่นว่านี้แล้ว ก็จะเป็นการสนับสนุนให้บุคคลกระทำผิดกฎหมายและต่อสู้กับสิ่งผิดกฎหมายด้วย ความรุนแรงซึ่งจะก่อให้เกิดความรุนแรงต่อเนื่องอย่างไม่รู้จบจกต้น และอาจกระทบไปถึงความ สงบเรียบร้อยของสังคมก็ได้ จึงเป็นเรื่องที่จะศึกษาวิจัยโดยละเอียดต่อไป²⁰

เมื่อเปรียบเทียบกับร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐาน ในกรณีที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว เป็นผู้ถูกกระทำซ้ำๆ มาก่อน บุคคลที่ถูกกระทำต่อเนื่อง ยาวนาน จนมีความผิดปกติทางจิตรู้สึก หวาดกลัวและอ่อนแอ จนบางครั้งมีความคิดว่าสามารถออกจากการถูกกระทำได้ หรือในบางครั้งมี ความคิดว่าสามารถหยุดการกระทำของผู้กระทำได้ จากการรับฟังความคิดเห็น มีความเห็นว่า ตาม ร่างไม่ได้ให้ความคุ้มครองผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวเนื่องจากถูกกระทำซ้ำต่อเนื่องยาวนาน จนมีความผิดปกติทางจิตรู้สึกหวาดกลัวและอ่อนแอ จนบางครั้งมีความคิดว่าสามารถออกจากการ ถูกกระทำได้ หรือในบางครั้งมีความคิดว่าสามารถหยุดการกระทำได้และควรบัญญัติกฎหมายให้ ความคุ้มครองในกรณีดังกล่าวในเรื่องเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานเพื่อให้จำเลยสามารถยกเหตุ ดังกล่าวขึ้นเป็นข้อต่อสู้ได้

²⁰ เปรมรัตน์ วิจารณ์ญาณ และสิทธิศักดิ์ วนะชกิจ. (2556). *ปรากฏการณ์ภรรยาฆ่าสามี: ประสบการณ์ออสเตรเลีย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.library.coj.go.th>. [2557, 8 ตุลาคม].

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว พ.ศ. ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 นั้น ตามร่างดังกล่าวได้มีหมวดคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ หมวดศูนย์ส่งเสริมสถาบันครอบครัว หมวดศูนย์ครอบครัวในชุมชน หมวดการส่งเสริมและพัฒนาครอบครัว เห็นว่า เรื่องตามหมวดดังกล่าวน่าจะมีการแก้ไขในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยกำหนดให้ออกเป็นระเบียบการปฏิบัติมากกว่า ดังนั้น จึงเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มิใช่เป็นการยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว

จากการศึกษากฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ของประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ พบว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองบุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงโดยเฉพาะเจาะจง มีปัญหาหลายประการ ได้แก่ การกำหนดนิยาม คำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” และ “บุคคลในครอบครัว” ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ อานาจศาลในการพิจารณาคดี อานาจพนักงานเจ้าหน้าที่ การคุ้มครองพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ และไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานในกรณีผู้กระทำความรุนแรงเนื่องจากถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ในการศึกษากฎหมายต่างประเทศ แล้วนำมาแก้ไขปัญหา ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เพื่อให้กฎหมายมีสภาพบังคับที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น โดยแก้ไขเพิ่มเติมนิยามของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ให้หมายความรวมถึงการกระทำที่เป็นอันตรายต่อชีวิตด้วย นิยามของคำว่า “บุคคลในครอบครัว” โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ บุคคลในครัวเรือนเดียวกัน เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามหลักสายโลหิตและหลักความสัมพันธ์ และบุคคลอื่นที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน กำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน กำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวเท่านั้นมีอำนาจพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ได้ทันทีที่ได้รับแจ้งเหตุ และกำหนดให้มีบทคุ้มครองพนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง รวมทั้งกำหนดให้มีการรับฟังพยานหลักฐานในกรณีที่ผู้กระทำเป็นผู้ถูกกระทำมาก่อนอย่างต่อเนื่อง